

LAJKÓ BRIGITTA

Asszimilációkutatás a szabadkai magyar végzős középiskolások körében

Absztrakt

A 21. századra jellemző kulturális sokszínűség, illetve a nemzetek együttélése és egymásra gyakorolt hatása következtében, a modern társadalmak zömében előtérbe kerül az asszimiláció kérdésköre. Leginkább figyelmet érdemel ez a jelenség azon határon túli magyar közösségek esetében, amelyeknél már nem egyszerűen a demográfiai struktúrák átalakulásáról van szó, hanem az adott közösség megmaradása a tét.

A dolgozatban bemutatásra kerülő kutatásban a szabadkai magyar végzős középiskolások képezik a populációt, mely magába foglalja szakközépiskolák és a gimnáziumok három- és négy éves tagozatain tanuló végzős osztályokat. A minta készítése során véletlenszerűen kerül kiválasztásra iskolánként egy osztály a három éves szakok közül és ugyancsak egy a négy éves képzések közül. A kérdőívvel lekérdezett tanulók közül néhányan interjú is készül, mellyel az adatok mögött meghúzódó mélyebb összefüggések is felszínre kerülnek.

A dolgozat figyelembe veszi, hogy a népesedési folyamatok összetársadalmi folyamatok eredményei és nem lehet őket önmagukban vizsgálni. Így az elemzés által láthatóvá válik, hogy milyen okok hatnak közvetlenül vagy közvetve az asszimiláció folyamatára. Mérhetővé válnak az elvándorlást és az alterfóniát befolyásoló tényezők is, amiből mélyreható következtetések vonhatók le. A kutatás célja felismerni azokat az egyéni jellemzőket, amelyek hatással vannak a párválasztásra, a nemzettudat erősségére, az elvándorlásra és a többségi nemzethez való alkalmazkodás lehetséges alternatíváira.

Kulcsszavak asszimiláció, elvándorlás, ifjúság, identitás

Bevezetés

Az elmúlt húsz év történelmi léptékű változásai (a magyarországi rendszerváltás, Jugoszlávia felbomlása, a délszláv háború és ennek következtében az új államok kialakulása) nyomán a vajdasági magyar kisebbség helyzete is gyökeresen átalakult. Ennek jelentős hatása van az asszimilációs folyamatokra és az elvándorlásra is, amelyek vizsgálata emiatt különösen fontos. Ehhez kaphatunk jelentős adalékokat, ha a jelenlegi végzős magyar középiskolások véleményét, jövőképét próbáljuk feltérképezni.

A határontúli magyar közösségek egyedisége abban áll, hogy társadalmi-politikai okokból, saját akaraton kívül kerültek egy másik államhoz, miközben nemzetiségükhöz, **kultúrájuk-**

hoz, nyelvükhöz ragaszkodtak. Így kellett alkalmazkodniuk egy új nemzethez, amely az első pillanattól kezdve többségben volt és maximális hasonulást várt el tőlük.

Kutatásunkban az asszimilációt aszerint vizsgáltuk, hogy a szabadkai magyar végzős középiskolásokat mi hajlamosítja a vegyes párkapcsolatra. Feltételeztük, hogy a nyelvhasználat és az identitás fontossága közvetlenül hatást gyakorol rá. Vizsgáltuk továbbá az anyaországhoz való viszonyt, illetve a magyarságukhoz való kötődést azzal a céllal, hogy feltérképezzük az elvándorlási hajlandóságot, illetve a külföldi (és ezen belül a magyarországi) továbbtanulást.

Hipotézisünk az, hogy a szerb nyelvi környezet hatása jelentős mértékben meghatározza a fiatalok nyelvismeretét. Azok, akik többségében szerbek által lakott településen élnek, sokkal jobb szerb nyelvtudással rendelkeznek, mint a többségében magyarok által lakott településekről származók. Feltételezzük továbbá, hogy a nyelv hatása érzékelhető a továbbtanulás célországának megválasztásakor is. Elképzeléseink szerint a szerb nyelvet nem beszélők a magyar nyelvű felsőoktatási intézmények miatt nagyobb számban terveznek Magyarországon továbbtanulni. A nyelvismeret mértéke és a baráti társaság nemzetiségi összetétele között is kapcsolatot feltételezünk. A vegyes nemzetiségű társaságok magyar tagjai sokkal jobban beszélnek szerbül, mint a magyar társaságok tagjai. A nyelv a munkavállalási esélyeket is befolyásolhatja. A szerb nyelvet rosszul beszélők feltételezésünk szerint a munkaerőpiacon is rosszabb esélyekkel indulnak a szerb nemzetiségűekhez képest.

Vizsgáltuk továbbá a diákok önmeghatározását, valamint a magyar és a szerb kultúrához való viszonyukat. Feltételezésünk szerint a szerbül kevésbé jól beszélő diákok, illetve azok, akik a magyar kultúrához tartozó hagyományápoló rendezvényeket gyakrabban látogatják, sokkal inkább a magyar identitást vallották magukénak, mint azok, akik szerbül jól beszélnek és nem ápolják a magyar kultúrát. Feltételezésünk szerint az erős magyar identitással rendelkező fiatalok többsége Magyarországot választja a továbbtanulás célországául. Ugyancsak magyarországi felsőoktatási intézménybe jelentkeznek azok a tanulók, akik nem kielégítő szerb nyelvtudással rendelkeznek. A munkavállalás célországának megválasztása is hasonló feltételek mellett történik.

Elképzeléseink szerint a magyar lányok nagyobb arányban választanak más nemzetiségű párt, mint a fiúk. Az asszimilációval, identitástudatuk feladásával lehetőségeik megsokszorozódnak, egy esetleges vegyes házasság révén szociális környezetük megváltozik, társadalmi kapcsolataik párjukon keresztül kibővülnek. Ezt a lehetőséget elsősorban a lányok választják. (A patriarchális családstruktúra miatt inkább rájuk jellemző.) Hipotézisünk, hogy a párválasztási tervek is hasonlóan oszlanak meg nyelvismeret alapján, mint az eddigi párkapcsolatok, illetve, hogy a magyarságtudat erőssége és az, hogy a fiatalok milyen nemzetiségű párt szeretnének, kapcsolatban van egymással.

A kutatás módszertana

Kutatásunkban a szabadkai magyar végzős középiskolások populációjával dolgoztunk, amely magába foglalja a szakközépiskolák és a gimnáziumok három- és négy éves tagozatainak tanuló végzős osztályokat. A minta készítése során iskolánként külön került kiválasztásra egy-egy osztály a három éves szakok közül és egy-egy a négy éves képzések közül.¹

¹ A kérdés három speciális oktatást nyújtó intézményben nem valósult meg: Ezek pedig a Paulinium Püspöki Klasszikus Gimnázium, a Hallássérültek Iskolaközpontja, illetve a Žarko Zrenjanin Kisebítő Általános és Középiskola. A lekérdezett osztályok közül kettő gimnáziumban, három szakközépiskolában három éves tagozaton, négy pedig ugyancsak szakközépiskolában, de négy éves tagozaton tanult.

Így összesen 160 kérdőív került lekérdezésre, és az ezekben rejlő információkból vonhatunk le következtetéseket a szabadkai magyar fiatalok jövőképét illetően. Magyarázatot kerestem azon társadalmi-pszichológiai hatásmechanizmusok meglétére, amelyek az összetett etnopolitikai folyamatok mozgatói, és amelyek kialakítják a környezethez való alkalmazkodás fent említett alternatíváit. Vizsgáltam mindezt a nemzettudat erősségét és jellegét meghatározó attitűdökön keresztül, hangsúlyt fektetve a szerb nyelvi környezet befolyásoló hatására és a szakmai-jogi-politikai érvényesülés lehetőségeire.²

Az asszimilációkutatások fő problémáját az jelenti, hogy az asszimiláció csak a megvalósulásának bizonyos szintjéig mérhető. Amikor az asszimiláció beteljesül, tehát, ha valaki feladja identitását és egy másik nemzettel azonosul, ebben az esetben a szerbvel, akkor már nem mérhető a kisebbség szemszögéből. Azok nélkül, akik beleolvadt a többségbe, az asszimiláció valós trendjei nem vázolhatók. Így a csoportszintű elemzés nem lehet teljes. Az asszimilánsok számbavétele sokkal nehezebb. Azokat a magyar fiatalokat, akiket szüleik szerb tannyelvű osztályba járatnak, jelen kutatásban nem tudtuk figyelembe venni, még ha nem is asszimilálódtak. Az iskolának nincs is átfogó adatbázisa a diákok nemzetiségi hovatartozásáról. A mostani kutatásunkban ezt nem is tűztük ki célul.

Abból indultunk ki, hogy a nemzetiségváltási folyamatok a kisebbségi csoportok irányából a többségi csoport irányába mutatnak. A kisebbségek esetében az identitástudat és a magyar közösség sorsa iránt való érdeklődés, valamint a nyelvi és hagyományörző trendek közösen pedig a párválasztás mutatói is lehetnek.

Nyelvismeret és nyelvi környezet

Az állam nyelvének ismerete alapvető elvárásként fogalmazódik meg a többség részéről a kisebbségek felé. Ennek megvalósulása azonban számos tényező függvénye.

Nagyon fontos a lakóhely nemzetiségi összetétele, valamint a megfelelő oktatási stratégia megléte. A szerb nyelvi környezet megkönnyíti a gyerekek nyelvtanulását, mert az anyanyelv elsajátításával párhuzamosan tanulják meg a többségi nemzet nyelvét is. Jó eséllyel belső motivációból fog neki a tanulásnak, mivel belátja, hogy tudása által könnyebben tud majd kapcsolatokat teremteni. Funkciója lesz a többségi nyelvnek: egyrészt a szűk közösségbe való integrálódás, másrészt pedig az többség intézményeiben való érdekérvényesítés lehetősége.³ Ezekhez a környezeti és egyéni feltételekhez igazodva kell megfelelő oktatási programot összeállítani.⁴ A cél mindenképpen a kétnyelvűség megvalósulása, amely adaptív, vagyis a szerb nyelvtudás és kultúra nem szorítja ki a magyart, hanem hozzáadódik. Így az anyanyelv és a kisebbségi kultúra sem kerül veszélybe, de a többségi nyelv ismerete is megvalósul.⁵ Probléma inkább a kompakt magyar nyelvű tömbök esetében van, ahol a környezet nyelve és az anyanyelv megegyezik, így más formában kell megvalósulnia a szerb nyelv tanulásának. A kizárólagosan többségi nyelvű oktatás nem elegendő a probléma megoldásához. Az anyanyelvet sosem szabad felcserélni egy másik nyelvvvel az iskolában, még akkor sem, ha azt az iskolán kívül nincs lehetősége máshol használni. A diákok motivációi is gyengébbek, mivel nem hasonulni akarnak a nyelven keresztül

² Az összefüggés tesztelésére minden esetben khi-négyzet próbát végeztünk, a szövegben mindig ennek az eredményére utalunk.

³ GÖNCZ 2004.

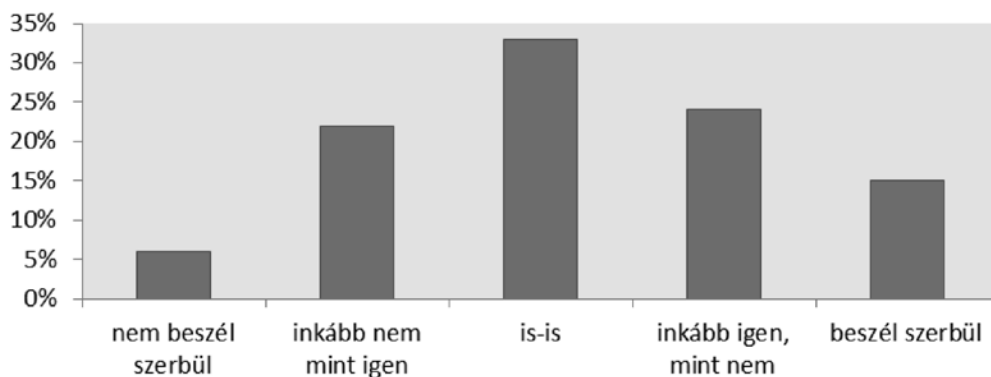
⁴ BARTHA 1999.

⁵ GÖNCZ 2004.

a többségi nemzethez, sokkal inkább kényszerként tekintenek rá, melynek elsajátítása szükséges egy ilyen összetett társadalomban.

A nyelvoktatás hatékonyságát nagyban befolyásolja, hogy itt nem egy bevándorló, hanem egy őshonos kisebbség ül a padokban. Fontos szempont ezzel egyidejűleg a magyar nyelv használatának kérdése is. Kétnyelvűséget támogató programot kellene bevezetni. Ennek során mindkét nyelven tanul mindenki. Fontos az egyensúly megtartása a felcserélő nyelvi helyzet⁶ elkerülése érdekében. A kizárólagos többségi nyelvű oktatás a kisebbségeknek másodnyelvű dominanciájához⁷ vezet.⁸

A nyelvtudás önmagában még nem közvetlen indikátora az asszimilációnak, de a szabadkai fiatalok továbbtanulási és elhelyezkedési lehetőségeire közvetlenül is hatást gyakorolhat. A nyelv-ismeretet meghatározó tényezők azonban már közvetlenül hathatnak a beolvadás tendenciáira is.⁹ Kutatásunkban a nyelvtudás hatásának vizsgálatára nagy figyelmet fordítottunk.

1. táblázat A szerb nyelv ismerete (N=160)

A kérdőív kitöltésekor nem a tanulmányi eredményüket kértük számon, hanem a valós nyelvismeretüket próbáltuk feltérképezni. Ahogy az 1. táblázatban is látható, az állam nyelvének ismerete egyáltalán nem kielégítő. A kapott eredmények még abból a szempontból is fontosak, hogy végzős középiskolásként a közeljövőben már olyan élethelyzetekkel kerülnek szembe, amelyek Szerbián belül tökéletes nyelvtudást követelnek meg. Ezzel azonban csak minden hetedik válaszadó rendelkezik.

	nem beszél szerbül	is-is	jól beszél szerbül	összesen
A lakóhely többségében magyar (N=92)	40%	39%	21%	100%
A lakóhely többségében szerb (N=61)	11%	21%	68%	100%

2. táblázat A lakóhely nemzetiségi összetételének hatása a nyelvismeretre (N=153)

⁶ Amikor a többségi nemzet nyelve lesz az elsődleges, tehát a hétköznapiakban is használatos nyelvvé válik az anyanyelv helyett.

⁷ A felcserélő nyelvi helyzet következménye. A kisebbség oktatását következtében használatosnak a kisebbségi nyelv helyett a többségi nyelv, amely a szerb nyelv használata, amelyben addig az anyanyelvén beszélt.

⁸ Göncz 2004.

A fenti táblázat egyértelműen kapcsolatot mutat a vizsgált két változónk között. ($p < 0,05$) A szerb többségű településről származók kétharmada jól beszél szerbül, és az ilyen jellegű településről érkezőknek mindössze egytizede nem beszél szerbül. Ezzel ellentétben csak egyötöde beszél jól szerbül azoknak, akik többségében magyar lakta településekről származnak. Azonban az ugyanezen a településtípusokon élőknek 40%-a jelölte, hogy nem beszél szerbül.

Ez jelentős mértékben meghatározza a mindennapi életüket és ennek előnyeit és hátrányait is közvetlenül tapasztalják.

	továbbtanul	nem tanul tovább	összesen
nem beszél szerbül (N=42)	55%	45%	100%
is-is (N=49)	65%	35%	100%
beszél szerbül (N=61)	79%	21%	100%

3. táblázat
Továbbtanulási tervek
a szerb nyelvismeret
függvényében (N=152)

Nyelvismeret és továbbtanulás

Feltételezhető, hogy a tanulmányi eredményük is gyengébb azoknak, akik nem beszélnek szerbül. Ezt meglátszik abban is, hogyha a szerb nyelvtudásukat ahhoz viszonyítjuk, hogy tervezik-e a továbbtanulást.

	A továbbtanulás célországa		
	Magyarország	Szerbia	összesen
nem beszél szerbül (N=22)	55%	45%	100%
is-is (N=24)	67%	33%	100%
jól beszél szerbül (N=43)	53%	47%	100%

4. táblázat
A továbbtanulás
célországa anyelvtudás
függvényében (N=89)

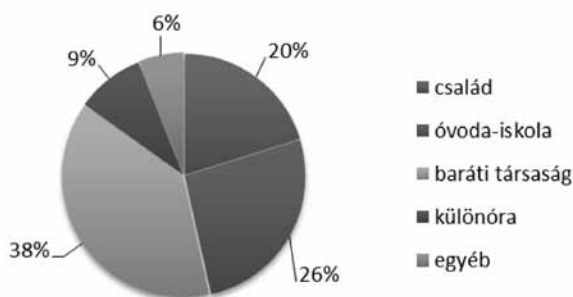
Kapcsolat van a nyelvtudás és a továbbtanulás között ($p < 0,05$). Eszerint azok közül, akik nem beszélnek szerbül mindössze 55% szeretne továbbtanulni. A szerbül jól beszélők közül viszont majdnem 80% tervezi a továbbtanulást. A nyelvismeret hatással lehet arra is, hogy ki, melyik országban szeretne egyetemre vagy főiskolára járni.

A fenti táblázatból látható, hogy a nyelvismeret nem meghatározó abból a szempontból, hogy ki melyik országban akarja folytatni a tanulmányait, hatása statisztikailag nem szignifikáns. ($p > 0,05$) Egyértelműen többen választották Magyarországot minden kategóriában, mely a nyelvismeretre vonatkozott, mint Szerbiát. A szerbül nem beszélők körében valamivel magasabb ez az arány a szerbül beszélni tudókhoz képest.

	nem beszél szerbül	is-is	jól beszél szerbül	összesen
vegyes társaság (N=38)	10%	18%	72%	100%
magyar társaság (N=121)	33%	37%	30%	100%

5. táblázat A szerb nyelvismeret forrása (N=154)

Az iskola feladata lenne annak a nyelvismeretnek a pótlása, amit a magyar nyelvű környezet, vagy a család nem tudott biztosítani. A szerb nyelv elsajátításában legfontosabb szerepe a baráti társaságnak van. A családban minden ötödik diák tanult szerbül, míg az iskolában minden negyedik tanuló szerezte meg eddigi szerb tudását.

Nyelvismeret és baráti társaság

A kortárs csoport minden fiatal életében nagy szerepet játszik. A szabályok, normák elsajátításával párhuzamosan egyedi kulturális elemeket is elsajátít. A nyelvtanulás probléma nélkül megvalósulhat, ha a csoport vegyesen szerb és magyar fiatalokból is áll. Ehhez szükséges még a nyelvek használatának egyensúlya is, tehát,

hogymindkét nyelvet megfelelő mértékben használják. Ehhez azonban túl kell lépni a nemzeti kérdéseken, és megfelelő toleranciával kell a másikhoz viszonyulni.

	nem beszél szerbül	is-is	jól beszél szerbül	összesen
vegyes társaság (N=38)	10%	18%	72%	100%
magyar társaság (N=121)	33%	37%	30%	100%

6. táblázat A baráti társaság nemzetiségi összetételének hatása a szerb nyelvismeretre (N=159)

Kevésen vannak a végzős középiskolások között olyanok, akik baráti társaságában más nemzetiségű fiatalok is vannak. A vegyes társaságú fiatalok körében a válaszadók közül tízből hét jól beszél szerbül és csak egy olyan személy van, aki egyáltalán nem. Ezzel szemben a magyar társaságú diákok körében tízből már csak hárman beszélnek jól szerbül. ($p < 0,05$)

A lakóhely nemzetiségi összetétele a baráti társaság összetételével is szoros kapcsolatot mutat. Bár kétnyelvű iskolába járnak, a szerbekkel mégsincsnek kapcsolatban, mint ahogy ez a fenti interjúidőzítésből is kiderült.

	vegyes társaság	magyar társaság	összesen
A lakóhely többségében magyar (N=93)	12%	88%	100%
A lakóhely többségében szerb (N=61)	44%	56%	100%

7. táblázat A baráti társaság nemzetiségi összetétele a lakóhely nyelvi összetételének függvényében (N=154)

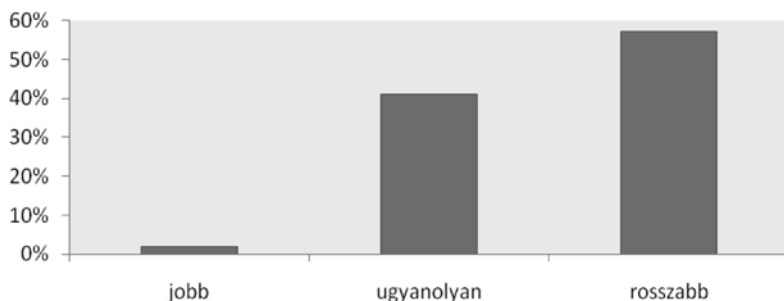
Magyar többségű településekről származók közül csak minden tizediknek van a baráti társaságában szerb nemzetiségű, míg a szerb többségű településekről származók esetében minden negyedik fiatal vegyes társaságba jár. ($p < 0,05$)

A szerb nyelvismeret hatásának feltérképezése azonban közel sem fejeződhet be ezen két tényező vizsgálatával. Ugyanis ez az a tényező, ami hat az elvándorlásra, a munkavállalásra és a többségi nemzethez való viszonyra is fontos meghatározója lehet.

Nyelvismeret és munkavállalási esélyek

Arra kértük a fiatalokat, hogy mondják meg, hogy szerintük milyen esélyekkel indulnának a munkavállalásnál a szerb nemzetiségűekhez képest.

Mint ahogy a 8. táblázatban látható, a válaszadók többsége szerint magyarként rosszabb esélyei lesznek a munkavállalásnál, mint a szerbeknek. Érdekes tovább vizsgálni ezt a csoportot abból a szempontból, hogy mit gondolnak, mi ennek az oka.

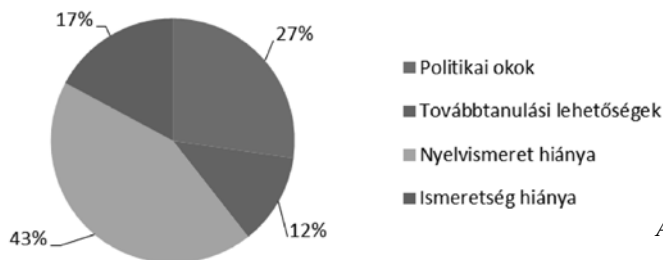
8. táblázat A munkavállalási esélymegítélés a fiatalok körében a szerb anyanyelvűekhez képest (N=159)

Azok közül, akik szerint magyarként rosszabb esélyekkel indulnak a munkavállalásnál a szerbekhez képest, a legtöbben a nyelvismeret hiányát jelölték meg az egyenlőtlenség okaként. Nemzetiségük miatt a továbbtanulási lehetőségeikben csak kismértékben érzik korlátozva magukat a válaszadók, inkább politikai oka hathat ki negatívan a jövőjükre.

A következőekben azt nézzük meg, hogy a nyelvtudás szintjének függvényében mennyire érzékeli a válaszadó, hogy a nyelvismeret hiánya hátrányt jelent a munkavállalásnál.

9. táblázat

A rosszabb munkavállalási esély oka (N=90)

10. táblázat

A nyelv mint az esélyegyenlőség oka a nyelvtudás függvényében (N=159)

	nem beszél szerbül	is-is	jól beszél szerbül
A nyelv a rossz esély oka (N=59)	61%	48%	11%
Nem a nyelv a rossz esély oka (N=100)	39%	60%	89%
Összesen	100%	100%	100%

Szignifikáns kapcsolat mutatkozik a két vizsgált változó között. ($p < 0.05$) A szerbül nem beszélők 61%-a úgy gondolja, hogy a hiányos nyelvtudása miatt rosszabb esélyekkel indul a munkavállalásnál a szerb anyanyelvűekhez képest. A szerbül jól beszélők közül csak a válaszadók 11%-a gondolja ugyanezt, tehát ők nem érzékelik ezt a problémát, miszerint a nyelv a rosszabb esély oka a munkavállalásnál. A táblázat tehát kimutatja, hogy valós probléma a hiányos nyelvismeret, melynek javítása a többség és kisebbség közös érdeke.

Identitástudat

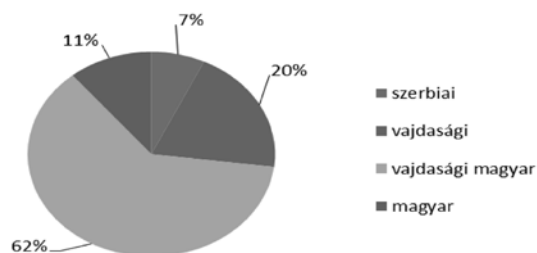
A nemzeti identitás tanulható, a gyermek szocializációja során sajátítja el azokat a kulturális elemeket, amelyek ennek alapját képezik: nyelv, anyagi és szellemi kultúra stb. Emiatt tehát a család nemcsak a gyermek személyiségfejlődésének elsődleges közege, de identitástudatának formálója is. A kisebbségben élők esetében pedig ez kivételesen hangsúlyos, mivel a kisebbségi lét következtében a kortárscsoport már más nemzetiségűekből is állhat, akik ugyanúgy hatást gyakorolhatnak a nemzettudatra. A kisebbségben élők heterogén csoportban intézményi kereteken belül nem is kaphatnak teljesen egységes kulturális képet a saját nemzetiségükről.¹⁰ Ilyen lehetőségeik száma is csökken egy multikulturális társadalomban. A kisebbségi lét jellemzője, hogy a haza, mint a saját csoport élettere és a nemzeti identitás különválik. A haza nem kap olyan fontos szerepet az egyének identifikációjában, mivel megszűnik annak érzelmi dimenziója, és inkább egy területi fogalom lesz.¹¹ A kisebbségben élők nem szembesülnek olyan impulzusokkal, amelyek megfelelő visszajelzések lennének a saját kultúrájuk megerősödéséhez, ehelyett egy komplexebb kultúrát sajátítanak el, amely vegyesen többségi és kisebbségi kulturális elemeket is tartalmaz. A reprezentált kultúra így jelentősen eltér az anyaországi magyar kultúrától. A szerbiai magyar kisebbségekre a helyi kötődés a legjellemzőbb.¹²

Az identitás sosem épül önmagában, egy adott személyen belül, sokkal inkább meghatározott mások által. A magyar identitáshoz való viszony, megélésének lehetősége azonban a hatalmi tér függvénye is. A vajdasági magyarság kiépíti a saját rezisztens identitását, amellyel a politika által történő leértékelés ellen próbál fellépni és túlélni. A politikai tér, amiben az identitás létrejön nem csupán a szerb többség által konstruált közeg, az anyaország szerepe legalább olyan jelentős.¹³

Önmeghatározás

A vajdasági magyarság identitásának átalakulásában mérföldkő volt a 2004-es magyarországi népszavazás az állampolgárságról. Ennek eredménye újrafogalmazta az identitásról való elképzeléseket.¹⁴ Természetesen ennek hatása elsősorban közvetve, családjukon keresztül hatott rájuk. Inkább a közösség véleményét hordozzák magukban, mintsem egy saját maguk által kialakított szempontrendszert. Így már a szocializáció során kialakul egyfajta elfordulás az anyaországtól. Az elfordulással párhuzamosan nagyobb hangsúlyt kapnak a „kitagadott” közösség (vajdasági magyarság) sajátos jellemzői, amelyek által elhatárolják magukat a „kitagadóktól” (magyarországi magyaroktól). Felértékelődnek a multietnikus térben kialakult egyedi kulturális elemek, és az addig negatívan értékelt, elválasztó jegyek hirtelen pozitív előjelet kapnak és a közösség önmeghatározásának alapját képezik.¹⁵

2010-ben a szabadkai középiskolások önmeghatározása az alábbiak szerint oszlik meg.

11. táblázat Önmeghatározás (N=155)

⁹ A lakóhely nemzetiségi összetétele

¹⁰ GÖNCZ 2004.

¹¹ BADIS 2008.

¹² Uo.

¹³ Uo.

¹⁴ HAJNAL–PAPP 2008.

¹⁵ HAJNAL–PAPP 2008.

Jól látható, hogy a válaszadók háromnegyede magyarnak vallotta magát, de legtöbbjük ezen belül a regionális-területi önmeghatározást választotta. Ezzel próbálják megkülönböztetni magukat, így jelezve a magyarországi magyarokkal való elhatárolódást. Az új etnicitás¹⁶ megjelenése azonban a többségi társadalom hatásának is köszönhető. Azok a nehézségek lesznek hangsúlyosak, amelyekkel az emberek egy nagy, heterogén és gyorsan változó társadalomba való beilleszkedés során szembesülnek. Az új identitástudat segít kideríteni, hogy kik is vagyunk. Ha nem fogadják be őket, még erősebb lesz a csoporton belüli kötődés.¹⁷

Az identifikáció dimenziói

A vajdasági magyarok által kialakított sajátos kultúra is a hagyományápolás által is él. A vajdasági magyar, mint identitás a továbbtanulás célszágának megválasztására is hatással lehet.

		A továbbtanulás célszága		
Magyar hagyományok ápolása	Rendszeresen (N=14)	Magyarország	Szerbia	Összesen
	Ritkán (N=59)	58%	42%	100%
	Soha (N=17)	41%	59%	100%

12. táblázat A hagyományápolás hatása a továbbtanulás célszágának megválasztására (N=90)

Azoknak 78%-a, akik a magyar kultúrához tartozó hagyományápoló rendezvényeket rendszeresen látogatnak, Magyarországon szeretne továbbtanulni. Akik nem látogatnak ilyen eseményeket, azoknak csak 41%-a választana magyarországi felsőoktatási intézményt.¹⁸ ($p < 0.05$)

A tyúk vagy a tojás problematikájával találjuk szembe magunkat, ha azt akarjuk mérni, hogy a nyelv vagy az identitás fontossága van-e inkább hatással a másikra. Azt mindenesetre látjuk, hogy a nyelvismeret összefüggésben van az identitás fontosságával. ($p < 0.05$)

	gyenge identitás	erős identitás	összesen
nem beszél szerbül (N=36)	19%	80%	100%
is-is (N=40)	43%	57%	100%
jól beszél szerbül (N=43)	65%	35%	100%

13. táblázat
A magyar identitás erőssége
a szerb nyelvismeret
függvényében (N=119)

Otthonmaradás vagy elvándorlás

A határon túli magyar közösségek létszámcsökkenésének egyik legszámottevőbb oka az egyre erősödő migráció. Feltételezhető, hogy a magasabban kvalifikált fiatalok hajlamosabbak az elvándorlásra.¹⁹ Ez közvetlenül összefügg azzal, hogy valaki hol folytatja tanulmányait. „A Magyarországon tanulók szüleinek iskolai végzettsége magasabb a Szerbiában tanulók szüleiétől,

¹⁶ Vajdasági Magyar.

¹⁷ YINGER 2002.

¹⁸ Ugyanez a szerb hagyományápoló rendezvényekről nem mondható el, mivel a válaszadók közül nagyon kevesen vesznek részt szerb kulturális ünnepeken.

és ez a jelenség az anyák esetében még kifejezőbb. Ezekből az adatokból arra lehetne következtetni, hogy a vajdasági magyar elit többsége Magyarországon iskoláztatja gyermekét.”²⁰ Ennek következménye lehet, hogy a fiatalok migrációja lévén pont a jövő értelmisége veszik el. Ezt erősítheti az egyetem alatt kiépülő új kapcsolati háló is. Míg a Szerbiában tanulók többsége gyakrabban látogat haza, így lehetősége van a már meglévő helyi kapcsolatok ápolására és szorosabbra fűzésére, addig a Magyarországon továbbtanulók ritkábban mennek haza, ami viszont egy új kapcsolati kör kialakulását is eredményezheti. Kiépül új baráti kör, melybe egyaránt beletartozhatnak magyarországi és nem magyarországi fiatalok is. Ez pedig már egy újabb kapcsolódási pont, amely a későbbiekben segítheti az külföldön maradást.²¹

Badis írja: „Sokkal nagyobb volt az egyetértés azzal a kijelentéssel, hogy külföldön jobban megbecsülik a tudást, ami oka lehet a magas migrációs hajlandóságnak.”²² A vajdasági magyarság jövőbeni elitjének megtartása fontos feladat, azonban jelentős érdekellentét húzódik a vajdasági és az anyaországbeli értelmiség körében. Ugyanis a Magyarországon tovább tanulók olyan szakembergárdát jelentenek, melyre az anyaországnak is szüksége van, nem is beszélve a népszaporulat pótlásának eme lehetőségéről. Társadalmi integrálásuk sem okoz különösebb nehézséget a kulturális hasonlóság jóvoltából. Az Európai Unióhoz való közeledéssel, illetve a magyar állampolgárság megszerzésének megkönnyítésével várhatóan nőni fog azok aránya, akik csak „átutaznak” Magyarországon, tehát egy bizonyos idő elteltével egy másik országba utaznak tovább. A migrálók esetében pedig már nem a helyi identitás fontossága játszik szerepet, sokkal inkább a társadalmi érvényesülés és a gazdasági szempontok. Az értelmiség nélküli kisebbség megmaradása pedig sokkal nehezebb, mint amilyen a képzett értelmiségiekkel lenne, nélkülük a kisebbségjövője is sokkal bizonytalanabb.²³

A továbbtanulás célországa

A következőkben az identitás erősségének hatását vizsgálom a továbbtanulás célországnak megválasztására.

	A továbbtanulás célországa		
	Szerbia	Magyarország	Összesen
gyenge identitás (N=47)	49%	51%	100%
eros identitás (N=21)	59%	41%	100%

14. táblázat
Identitás
és továbbtanulás
(N=68)

Az identitás erőssége önmagában nem befolyásolja azt, hogy ki, hol szeretne továbbtanulni. ($p>0.05$) Más okokat kell keresnünk az elvándorlás mögött.

Mint ahogy a 4. táblázat is mutatja, az anyanyelvismeret sem differenciál a tekintetben, hogy ki, hol tervezi a továbbtanulást. Eszerint jelentős különbség nem mutatkozik meg a célország megválasztásakor a nyelvet különböző szinten beszélők körében. Az azonban látható, hogy minden kategóriában többen választották Magyarországot, mint Szerbiát.

¹⁹ BADIS 2010.

²⁰ Uo.

²¹ Uo.

²² Uo.

²³ Uo.

A továbbtanulás alapvető paraméterei az alábbiak szerint oszlanak meg.

	Továbbtanul	Nem tanul tovább	Összesen
hároméves képzés (N=55)	29%	71%	100%
négyéves képzés (N=98)	90%	10%	100%

15. táblázat Továbbtanulás képzési forma szerint (N=153)

Látható, hogy a négyéves képzést befejezők, tehát a szakközépiskola és a gimnáziumok végzős diákjai közül kilencetized tervezi a továbbtanulást. A szakmunkásképzőt abszolválók esetében pedig tízből három folytatja tanulmányait egyetemen vagy főiskolán. ($p < 0,05$) A továbbtanulás célszágának választása tehát nem magyarázható a nyelvtudással, vagy aziden-titással.

A munkavállalás célszága

Fontos figyelmet szentelni annak is, hogy egyáltalán milyen úton haladnak tovább a fiatalok: tanulmányaik befejeztét követően melyik országban szeretnének elhelyezkedni, hányan térnek vissza Szerbiába, és hányan szeretnének külföldön szerencsét próbálni.

		Munkavállalás			
		Szerbiában	Magyarországon	Egyéb országban	Összesen
Továbbtanulás	Továbbtanul (N=96)	43%	21%	36%	100%
	Nem tanul tovább (N=44)	68%	11%	20%	100%

16. táblázat Továbbtanulási szándék és a munkavállalás célszág (N=140)

A fenti táblázat szerint a továbbtanulók nagyobb arányban terveznek Magyarországon vagy, Szerbián és Magyarországon kívül egy harmadik országban munkát vállalni, mint azok, akik nem tanulnak tovább a középiskola után. ($p < 0,05$) Ez utóbbi csoportnak a kétharmada Szerbiában szeretne dolgozni, és csak egyharmaduk gondolkodik másik országban. A továbbtanulók közül azonban a többség elhagyná Szerbiát, mindössze 40% maradna otthon. Más országoknak jelentősebb szerepük van Magyarországhoz képest a továbbtanulók körében. Ezek szerint legkevesebben Magyarországon szeretnének munkát vállalni, minden más előrébb van.

Azt gondolhatnánk, hogy a Magyarországon dolgozni vágyók csoportját az ott továbbtanulók alkotják, míg Szerbiában azok maradnak, akik ott tanulnak tovább.

		Munkavállalás			
		Szerbia	Magyarország	Egyéb ország	Összesen
Továbbtanulás	Magyarország (N=46)	17%	43%	39%	100%
	Szerbia (N=38)	68%	0%	32%	100%

17. táblázat Továbbtanulás és munkavállalás (N=84)

Ez a feltételezésünk beigazolódni látszik abból a szempontból, hogy Magyarországon dolgozni csak azok szeretnének, akik ott is tanultak, de azoknak is csak kevesebb, mint fele. Akik

Szerbiában végeznek felsőfokú tanulmányokat, azok közül senki sem szeretne Magyarországon munkát vállalni. Tehát azok, akik Magyarországon fognak tanulni, többségében nem maradnak ott, inkább továbbutaznak, vagy kisebb arányban visszatérnek Szerbiába. A Szerbiában tanulók kétharmada otthon is szeretne elhelyezkedni, a másik egyharmad viszont nem Szerbiában vagy Magyarországon, hanem egy harmadik országban szeretne szerencsét próbálni. ($p < 0,05$)

Ez azt jelenti, hogy a szabadkai fiatalok „ugródeszkeként” tekintenek az anyaországra, amely csupán eszköz a diploma megszerzésében.²⁴ Magyar nyelvű felsőoktatási intézményeivel még könnyebbé is jelenthet a szerbül nem beszélők számára. A szerb nyelv gyakorlásának lehetősége beszűkül, így a későbbiekben már nagy nehézségek árán tudnak visszatérni Szerbiába. Ezért is inkább külföldön keresnek munkát. A megkérdezetteknek, akik Magyarországon tanulnak tovább, mindössze egyhatoda térne vissza Szerbiába munkavállalás céljával. Fontos érv lehet még a magyarországi továbbtanulás mellett az Európai Unió diploma is, ami megsokszorozza a lehetőségeket.

A probléma megoldása az lehetne, hogy a diplomásoknak olyan körülményeket teremtenek Szerbiában, ami miatt már megérné visszatérni. Ez azonban nem csupán gazdasági kérdés, sokkal inkább társadalmi probléma.

Párválasztás

A párválasztási motívumai szociológiailag nehezen megragadhatók. Az egyén oldaláról nézve inkább szubjektív, mint objektív tényezők játszanak közre. Azonban a statisztikai módszerek segítségével megfelelően nagy mintán már bizonyos statisztikai összefüggések is kimutathatók.

Eddigi párkapcsolatok és jövőbeni tervek

Bár a megkérdezettek még nagyon fiatalok és változhatnak a párválasztási preferenciáik, mégis fontos ezeknek a szempontoknak a megismerése, beleértve a korábbi párkapcsolatokat is.

Meglehetősen egyformán alakulnak a párválasztási arányszámok. ($p > 0,05$) A fiúk és a lányok körében is körülbele fele-fele azoknak a aránya, akiknek már volt más nemzetiségű párjuk és azoknak, akiknek még nem.

	Volt más nemzetiségű párja	Nem volt más nemzetiségű párja	Összesen
fiú (N=84)	51%	49%	100%
lány (N=74)	51%	49%	100%

18. táblázat
Eddigi párkapcsolatok nemek szerinti bontásban (N=158)

Nincs jelentős különbség a nemek között, hogy a jövőben milyen nemzetiségű párt szeretnének. A jövőre vonatkozó párválasztási terveket úgy mértük, hogy milyen nemzetiségű házastársat szeretnének. Ezzel tulajdonképpen a családalapítási tervek is mérhetők.

	Párválasztás		Összesen
	Mindegy, milyen nemzetiségű	Magyar nemzetiségű	
Fiú (N=85)	38%	62%	100%
Lány (N=73)	48%	52%	100%

19. táblázat
Családalapítás nemek szerinti bontásban (N=158)

²⁴ MIRNICS 1997.

A fiúk közül többen szeretnének magyar nemzetiségű párt, de ez a különbség nem jelentős. ($p>0,05$)

A párválasztás motívumai

Feltételezhető, hogy a nyelvtudás nem tesz különbséget a párválasztás során, azonban ennek a megközelítése is kettős. Azok a fiatalok, akik jól beszélnek szerbül és napi kapcsolatban vannak más nemzetiségű emberekkel, sokkal közelebbi kapcsolatot ápolnak velük, kevésbé érzik a nemzetiségek közötti választóvonalat, mert a nyelv által mindkét kultúra elemeit birtokolják. Azonban azok számára, akik nem beszélnek jól szerbül, és a kisebbségi lét, a nyelvtudás hiányának hátrányait is tapasztalják, tulajdonképpen segítséget jelenthet a nyelvi beilleszkedésnél a szerb partner. Ekkor esetleg nehézségek árán sikerülhet szerbül megtanulniuk, de a magyar identitásuk gyengülhet.

	Volt más nemzetiségű párja	Nem volt más nemzetiségű párja	Összesen
nem beszél szerbül (N=44)	34%	66%	100%
is-is (N=51)	45%	55%	100%
jól beszél szerbül (N=62)	68%	32%	100%

20. táblázat Eddigi párkapcsolatok a szerb nyelvismeret függvényében (N=157)

A szerbül jól beszélők kétharmadának már volt más nemzetiségű barátja/barátnője, míg a nem beszélők közül ugyancsak egyharmadának volt. ($p<0,05$) A szerbül jól beszélők az eddigiekben nagyobb arányban választottak más nemzetiségű párt. Feltételezhetjük, hogy ez a jövőben is így lesz.

Ez azonban nem igazolódott be, ugyanis az előző táblázathoz képest más eredményeket kaptunk.

	Párválasztás		Összesen
	Mindegy, milyen nemzetiségű	Magyar nemzetiségű	
nem beszél szerbül (N=44)	32%	68%	100%
is-is (N=50)	40%	60%	100%
jól beszél szerbül (N=63)	51%	49%	100%

21. táblázat Családalapítási preferenciák a nyelvtudás függvényében (N=157)

Bár a szerbül nem beszélők körében megmaradt a már ismert megoszlás, a szerbül jól beszélők körében azonban annak ellenére, hogy kétharmadának már volt más nemzetiségű barátja, a jövőben ötven százalékban magyar párt szeretne.

Ugyanezt találjuk, ha azt nézzük meg, hogy kinek volt már más nemzetiségű partnere.

	Párválasztás		Összesen
	Mindegy, milyen nemzetiségű	Magyar nemzetiségű	
Volt más nemzetiségű párja (N=80)	49%	51%	100%
Nem volt más nemzetiségű párja (N=76)	34%	66%	100%

22. táblázat Családalapítási preferenciák az eddigi kapcsolatok fényében (N=156)

Az eltérés 5%-os döntésszinten nem szignifikáns, mégis mutat gyenge kapcsolatot. ($p > 0.05$) Akiknek még nem volt más nemzetiségű barátjuk, nagyobb számban, kétharmadukban magyar nemzetiségű párt szeretnének. Azoknak, akiknek már volt, tulajdonképpen fele-fele arányban fontos, illetve nem fontos a pár nemzetisége.

A magyar identitás fontossága szintén befolyásoló tényező.

	Párvalasztás		
	Mindegy, milyen nemzetiségű	Magyar nemzetiségű	Összesen
egáltalán nem fontos (N=35)	60%	40%	100%
inkább nem fontos (N=18)	61%	39%	100%
inkább fontos (N=55)	38%	62%	100%
nagyon fontos (N=45)	27%	73%	100%

23. táblázat Családalapítási preferenciák az identitás fontosságának függvényében (N=153)

Tehát az általunk vizsgált tényezők közül a nyelvismeret mellett az identitás fontossága meghatározó a párvalasztásban. ($p < 0.05$) Azok közül, akiknek nagyon fontos az identitásuk, tízből hét szeretne magyar párt. Akiknek nem fontos, azok közül tízből csak minden negyedik.

Összefoglaló

Az asszimiláció vizsgálata komoly és nehéz feladatnak mutatkozik, aktualitása pedig megkérdőjelezhetetlen. Kutatásunkban a nyelvtudást, mint központi tényezőt vizsgáltuk. Megállapíthatjuk, hogy a szabadkai magyar végzős középiskolások szerb nyelvtudása nem kielégítő. Hipotézisünk, miszerint a szerb többségű településeken élő fiatalok jobban beszélnek szerbül, mint a magyar településekről származó fiatalok, megvalósulni látszik. Kapcsolatot mértünk a szerb tudás mértéke és aközött, hogy szeretne-e a megkérdezett továbbtanulni. A szerbül jól beszélők döntő többsége folytatni szeretné tanulmányait. Ez az arány a szerb nyelvi problémákkal küzdők esetében sokkal kisebb. Azonban a továbbtanulás célországának megválasztásakor már nem mutat különbséget a szerb nyelv ismerete alapján. Az államnyelv elsajátításában a válaszadók szerint a baráti társaságnak van a legnagyobb szerepe. Eredményeik azt mutatták, hogy azok a fiatalok, akik vegyes baráti társaság tagjai, sokkal jobban beszélnek szerbül, mint a csak magyarokból álló baráti társaságokba járók. A lakóhely nemzetiségi összetétele is összefügg a baráti társaság nemzetiségi összetételével. A többségében magyar lakta településeken élő fiatalok társasága is sokkal nagyobb arányban magyar, mint a más összetételű településeken élők.

A megkérdezettek többsége szerint a munkavállalásnál magyarként rosszabb esélyekkel indulnak majd a tanulmányaik befejeztét követően a szerbekhez képest. Ennek a hátrálynak a legfőbb oka a szerb nyelv ismeretének hiánya. A szerbül rosszul beszélők között kimagaslóan nagy azok száma, akik a hiányos nyelvismeretet vélik a probléma okának.

Az önmeghatározás esetében a szerbiai, a vajdasági, a vajdasági magyar és a magyar kategóriák közül választhattak a megkérdezettek. Háromnegyedük magyarnak vallotta magát, de döntő többségük a vajdasági magyar identitáskategóriát jelölte.

Az identitás fontosságára hatással van a nyelvtudás. Azok, akik nem beszélnek szerbül sokkal erősebb identitással rendelkeznek a szerb nyelvi problémákkal küzdőkhöz képest. Azonban

az identitás erőssége önmagában nem befolyásolja a továbbtanulás célországának megválasztását. Erre hasonlóan nincs hatással a nyelvtudás, tehát a szerb nyelv ismeretétől független, hogy ki melyik országban szeretne továbbtanulni. Tehát hipotézisünket elvetjük, mivel nincs különbség a továbbtanulás célországa között a nyelvismeret alapján.

A munkavállalás célországának megválasztásakor fontos szempont az, hogy a diák tovább tanul-e. Eredményeink alapján azoknak a kétharmada, akik nem tervezik a továbbtanulást Szerbiában szeretnék munkát vállalni. Ezzel szemben a továbbtanulók körében nagyobb azoknak a száma, akik külföldön próbálnának szerencsét azokhoz képest, akik Szerbiában maradnának. A magyarországi felsőoktatási intézményben továbbtanulni tervező diákok egyhatoda térne vissza Szerbiába, míg legtöbben Magyarországon maradnának, de jelentős azok száma is, akik egy harmadik országban vállalnának munkát. A Szerbiában felsőfokú tanulmányokat folytatni kívánó diákok döntő többsége Szerbiában is maradna tanulmányai befejeztét követően, mások viszont Szerbián és Magyarországon kívül, egy harmadik országban szeretnék dolgozni. Magyarországot senki sem választotta a munkavállalás célországául azok közül, akik Szerbiában tanulnak tovább.

A párválasztás esetében az eddigi párkapcsolatokat és a családalapítási preferenciákat külön vizsgáltuk. Egyik esetben sem mutatkozott különbség a fiúk és a lányok között aszerint, hogy volt-e már más nemzetiségű barátjuk/barátnőjük, illetve, hogy a jövőben milyen nemzetiségű párt szeretnének. Tehát elvetjük a hipotézisünket, miszerint a lányok hajlamosabbak a vegyes kapcsolatokra. Az eddigi kapcsolatok esetében megállapíthatjuk, hogy a szerbül jól beszélők nagyobb arányban választanak más nemzetiségű párt, mint a szerbül rosszul beszélők. A szerbül jól beszélők ugyanakkora arányban döntenek a magyar nemzetiségű pár mellett, mint a más nemzetiségű pár mellett, még a szerbül nem beszélők döntő többsége magyar nemzetiségű párt szeretne. Az identitás erőssége is meghatározó a párválasztásnál. Az erős magyarságtudattal rendelkezők nagyobb arányban szeretnének magyar nemzetiségű párt, mint a gyenge identitástudatúak.

Az átfogó asszimilációs folyamatok vizsgálatához szükség lenne a kutatások kereteinek bővítéséhez. Elsődlegesen azoknak a fiataloknak a megkeresése lenne szükséges, akiket szüleik szerb tannyelvű osztályba íratnak, ebből kifolyólag ebben a kutatásban nem szerepeltek. Az ők identifikációs, illetve asszimilációs motívumaiknak ismerete kibővíthetné a vajdasági magyarságot vizsgáló asszimilációkutatások látókörét. Hasznos lenne továbbá más várososok magyar nyelvű középiskoláinak figyelembe vétele is, azzal a céllal, hogy a vajdasági magyarságra vonatkozó általános érvényű eredményeket is kaphassunk.

Az integráció, illetve az asszimiláció széleskörű ismeretéhez szükség lenne a hasonló korosztályú szerb fiatalok magyarokhoz való viszonyának ismeretére is. A magyar fiatalokhoz való viszony intézményi szintű vizsgálatára is szükség lenne elsősorban a középiskolák, de a felsőfokú képzést nyújtó oktatási intézmények esetében is.

*

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ÁGOSTON MIHÁLY: Az anyaországon kívül élő nemzetrészek anyanyelvű oktatási rendszerének időszerű kérdései. In Gábrityné dr. Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa (szerk.): *Anyanyelvű oktatásunk*. Szabadka, 1997, Magyarországtudató Tudományos Társaság. 157–163.
- BADIS 2010: BADIS RÓBERT: *Migrációs szándék a vajdasági magyar egyetemisták körében*. http://www.idkm.org/tanulmanyok/Migracios_szandek1.pdf Hozzáférés: 2010.12.10.
- BADIS 2008: BADIS RÓBERT: *A vajdasági magyarság identitásstratégiái*. http://www.idkm.org/tanulmanyok/A_vajd_magy_ident.pdf Hozzáférés: 2010.12.10.
- BARTHA 1999: BARTHA CSILLA: *A kétnyelvűség alapkérdései. Beszélők és közösségek*. Budapest, 1999, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Bindorffer Györgyi: *Asszimiláció és túlélés*. http://www.mtaki.hu/docs/ter_es_terep_01/t_es_t_01_bindorffer_asszimilacio.pdf Hozzáférés: 2010.12.13.
- BRUBAKER 2002: ROGERS BRUBAKER: Az asszimiláció visszatérése? *Regio*. 2002. 1. sz. 3–23.
- HOMIŠINOVÁ MÁRIA: *Identitás, nyelvhasználat, asszimiláció: etnikai folyamatok magyarországi kisebbségi családokban*. Budapest, 2008, Gondolat.
- GÖNCZ LAJOS: *A kétnyelvűség pszichológiája. A magyar–szerb–horvát kétnyelvűség lélektani kutatásai*. Újvidék, 1985, Forum.
- GÖNCZ LAJOS: A tannyelv hatása a tanulók személyiségfejlődésére többnyelvű környezetben. In Kassai Ilona (szerk.): *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*. Budapest, 1995, MTA Nyelvtudományi Intézete.
- GÖNCZ 2004: GÖNCZ LAJOS: *A vajdasági magyarság kétnyelvűség: nyelvpeszichológiai vonatkozások*. Szabadka, 2004, Magyarországtudató Tudományos Társaság.
- GYURGYÍK 2004: GYURGYÍK LÁSZLÓ: *Asszimilációs folyamatok a szlovákiai magyarság körében*. Pozsony, 2004, Kalligram.
- HAJNAL–PAPP 2008: HAJNAL VIRÁG – PAPP RICHÁRD: *Közelből is távol*. Zenta, 2008, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet.
- MIRNICS 1997: MIRNICS KÁROLY: *Az óvodától az egyetemig – anyanyelven*. In: *Anyanyelvű oktatásunk*. Szerk.: Gábrityné dr. Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa. Szabadka, 1997, Magyarországtudató Tudományos Társaság. 137–157.
- MIRNICS ZSUSZANNA: Hazától hazáig. A Vajdaságban és Magyarországon tanuló vajdasági magyar egyetemi hallgatók életkilátásai és migrációs szándékai. In Gábrityné dr. Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa (szerk.): *Fészekhagyó vajdaságiak*. Szabadka, 2001, Magyarországtudató Tudományos Társaság. 163–205.
- PAPP ÁRPÁD: A vajdasági mi-tudat. In Gábrityné dr. Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa (szerk.): *Vajdasági útkereső*. Szabadka, 1998, Magyarországtudató Tudományos Társaság. 109–133.
- PAPP ÁRPÁD: A vajdasági magyar áttelepülők sorsa az anyaországban. In Gábrityné dr. Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa (szerk.): *Fészekhagyó vajdaságiak*. Szabadka, 2001, Magyarországtudató Tudományos Társaság. 271–333.
- RAJSLI ILONA: Nyelvi attitűdvizsgálatok a vajdasági fiatalok körében. In Gábrityné dr. Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa (szerk.): *Kisebbségi létjelenségek*. Szabadka, 2003, Magyarországtudató Tudományos Társaság. 215–229.
- Régiójelentések 2006*: Régiójelentések. http://www.hidvegimiko.hu/b2_kutatasaink/Regiojelentések_SZERBIA.pdf Hozzáférés: 2010.12.21.
- RIBÁR BÉLA: *A magyar tudományos kutatók utánpótlása a Vajdaságban*. In Gábrityné dr. Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa (szerk.): *Vajdasági útkereső*. Szabadka, 1998, Magyarországtudató Tudományos Társaság. 179–183.
- YINGER 2002: MILTON J. YINGER: Az asszimiláció és a disszimiláció elmélete felé. *Regio*. 2002. 1. sz. 24–44.

BRIGITTA, LAJKÓ

*Research on the assimilation of the final year secondary school students of the Hungarian nationality in Subotica, Serbia***Abstract**

The result of the cultural diversity that is characteristic of the 21st century and the cohabitation of various nationalities and their mutual influence inevitably results in prioritising the question of assimilation in modern societies. In that sense, a great attention deserves the case of the Hungarian community outside the Hungarian borders. Namely, there is a more serious concern to it than the mere alteration of the demographic structure, and that is the survival of the community.

This research paper included final year secondary school students of the Hungarian nationality in Subotica who are a part of both the three-year and the four-year cycles of the education system in Serbia. The subjects of the study were chosen randomly, involving one class from all the selected vocational and grammar schools in Subotica in both the three-year and the four-year cycles. The students were given a questionnaire and several of them were additionally interviewed which resulted in discovering deeper relations that are hidden beyond the figures.

The research takes into account the fact that the flow of a population is the result of overall social processes which cannot be examined on their own. Thus, the analysis of the results reveal which causes affect the process of assimilation directly or indirectly. The factors that influence emigration and alterophobia become measurable which results in drawing significant conclusions.

The aim of the research was to identify unique characteristics that influence the choice of partners, the strength of the national identity, emigration and possible alternatives to adjusting to the majority nation.

Keywords assimilation, emigration, youth, identity